

---

**ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**



**ІРПІНСЬКИЙ  
ЮРИДИЧНИЙ  
ЧАСОПИС**

**Науковий журнал**

**Випуск 2 (9)**

---

**Ірпінь • ДПУ • 2022**

ISSN 2617-4154  
УДК 34:33(477)(08)

*Засновник: Університет державної фіскальної служби України  
Заснований 2018 року*

*Продовжуване видання (виходить у міру накопичення матеріалу)  
Мови видання: українська, англійська*

*Свідectво про Державну реєстрацію друкованого засобами масової інформації:  
Серія КВ № 23215-13055ПР від 22.03.2018*

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу «Інтернет» рішенням Вченої ради  
Державного податкового університету (протокол № 4 від 27.10.2022)*

**Редакційна колегія:** д-р юрид. наук, професор *В. В. Топчій* (голов. ред.); канд. юрид. наук, доцент *О. М. Бодунова* (заст. голов. ред.); д-р юрид. наук, с.н.с. *Н. Б. Новицька* (заст. голов. ред.); канд. юрид. наук, доцент *Н. А. Лугіна* (відп. секретар); д-р юрид. наук, доцент, *Ю. І. Аністратенко*; д-р юрид. наук, професор *В. Т. Білоус*; д-р юрид. наук, професор *С. В. Бобровник*; д-р юрид. наук, професор *О. Г. Боднарчук*; д-р юрид. наук, професор *Л. М. Касьяненко*; д-р юрид. наук, професор *О. Є. Костюченко*; д-р юрид. наук, професор *Н. А. Литвин*; д-р юрид. наук, професор *Т. О. Мацелик*; д-р юрид. наук, професор *Н. В. Никитченко*; д-р юрид. наук, професор *А. М. Новицький*; канд. юрид. наук, доцент *Л. В. Омельчук*; д-р юрид. наук, професор *О. П. Рябченко*; д-р юрид. наук, доцент *Ю. Ю. Рябченко*; д-р юрид. наук, професор *П. В. Цимбал*; д-р юрид. наук, професор *І. В. Чеховська*; д-р юрид. наук, професор *А. Є. Шевченко*; д-р юрид. наук, професор *Асар Іса огли Садигов* (Азербайджан).

**Ірпінський юридичний часопис** : науковий журнал / редкол. : **В. В. Топчій** (голов. ред.) та ін. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. – Випуск 2 (9). – 214 с. – (Серія : право).

У виданні вміщені наукові статті, присвячені актуальним проблемам юридичної науки та практики.

Науковий журнал започатковано з метою опублікування результатів наукових досліджень проблем правової науки, теоретико-прикладних проблем правового забезпечення фіскальної політики держави, удосконалення законодавства та правозастосування.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться проблемами теорії права та правозастосування.



Науковий журнал індексується в Google Scholar,



Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.



Розміщений на відкритій інформаційній платформі OJS Державного податкового університету.



DOI (digital object identifier) – цифровий індикатор об'єкта привласнюється науковим статтям видання.

Редакція журналу веде систематичну роботу із включення наукового видання до міжнародних електронних бібліотек, каталогів та наукометричних баз даних з метою входження в світовий науковий інформаційний простір, підвищення рейтингу журналу та індексів цитування його авторів. Наразі редколегія провадить роботу щодо входження збірника у Scopus та Web of Science.

**Адреса редакційної колегії:**

Україна, 08201, Ірпінь, Київська обл., вул. Університетська, 31,  
e-mail: irpin-yur-chas@ukr.net

Використання опублікованих у збірнику матеріалів дозволяється за умови обов'язкового посилання на джерело інформації.

У разі посилання на матеріали збірника наукових праць «Ірпінський юридичний часопис» потрібно використовувати транслітеровану назву «Irpinskyi yurydychnyi chasopys», або «Irpın legal chronicles».

© Державний податковий університет, 2022

---

**STATE TAX UNIVERSITY**



**IRPIN LEGAL  
CHRONICLES**

**The Scientific Journal**

**Issue 2 (9)**

---

**Irpin • STU • 2022**

---

**ISSN 2617-4154**  
**UDC 34:33(477)(08)**

*Founder: University of the State Fiscal Service of Ukraine*  
*The scientific journal «Irpın legal chroniclles» was founded in 2018*  
*Continued edition (released with the accumulation of material)*  
*Languages of edition: Ukrainian, English*  
*The certificate of state registration of the printed mass media:*  
*KV № 23215-13055PR, 22.03.2018*  
*Recommended for printing and Internet distribution by the decision of the*  
*Academic Council of the State Tax University (protocol № 4, 27.10.2022)*

**Editorial Board:** Dr., Professor V. V. Topchiy (Editor-in-chief); Ph.D. in Law, Associate Professor O. M. Bodunova (deputy Ed.); Dr., senior researcher N. B. Novytska (deputy Ed.); Ph.D. in Law, Associate Professor, N. A. Luginina (co-ed.); Dr., Associate Professor, Yu. I. Anistratenko; Dr., Professor V. T. Bilous; Dr., Professor S. V. Bobrovnik; Dr., Professor O. G. Bodnarchuk; Dr., Professor L. M. Kas'yanenko; Dr., Professor O. E. Kostyuchenko; Dr., Professor N. A. Lytvyn; Dr., Professor T. O. Matselyk; Dr., Professor N. V. Nikitchenko; Dr., Professor A. M. Novytsky; Ph.D. in Law, Docent L. V. Omelchuk; Dr., Professor O. P. Ryabchenko; Dr., Professor Yu. Yu. Ryabchenko; Dr., Professor P. V. Tsybal; Dr., Professor I. V. Chekhovska; Dr., Professor A. Eu. Shevchenko; Dr., Professor Asar Isa ogly Sadygov (Azerbaijan).

**Irpın legal chroniclles** : The Scientific Journal / Editorial Board : V. V. Topchiy (Editor-in-chief) and others. – Irpın : State Tax University, 2022. – Issue 2 (9). – 214 p. – (Series : Law).

The edition contains scientific articles devoted to the actual problems of legal science and practice.

The scientific journal was founded with the purpose of publishing the results of researches on problems of legal science, theoretical and applied problems of legal provision of the state fiscal policy, improvement of legislation and law enforcement.

The journal is intended for researchers, lecturers, postgraduates, students and anyone who is interested in law theory and law enforcement.



The Scientific Journal is indexed by Google Scholar,



V. I. Vernadsky National Library of Ukraine.



The scientific journal is located on the open information platform OJS of the State Tax University.



DOI digital object identifier is assigned to the scientific articles of the edition.

The editorial board carries out systematic work on integration of the scientific edition to the international electronic libraries, catalogs and scientometric databases with the purpose of entering the world scientific information space, increasing the rating of the journal and the citation indices of its authors. The editorial board is currently working on the inclusion of the scientific journal in Scopus and Web of Science.

**Address of the editorial board:**

31, Universitetskaya str., Irpın, Kyiv region, Ukraine, 08201  
e-mail: irpin-yur-chas@ukr.net

The use of the materials published in the journal is allowed in case of obligatory referring to an information source.

Referring to the materials of the scientific journal «Irpın legal chroniclles» one must use the transliterated title «Irpınskyi yurydychnyi chasopys» or «Irpın legal chroniclles».

## ЗМІСТ

*Теорія та історія держави і права; конституційне право;  
міжнародне право та право ЄС*

**Мірзасєва Е.**

Роль міжнародних неурядових організацій у вирішенні глобальних проблем ..... 9

**Бодунова О. М., Хмизова О. В.**

Розуміння правотворчості та нормотворчості в контексті проекту  
Закону України «Про правотворчу діяльність» ..... 17

**Вавринчук А. С.**

Вплив концепції європейського правового консенсусу на адаптацію  
правової системи України до права Європейського Союзу ..... 24

**Жидовцев А. В.**

Історико-правова характеристика діяльності органів юстиції УСРР–УРСР  
у 1920-х – 1930-х роках на Донеччині і Луганщині ..... 36

**Санжаров В. А., Мацелик М. О., Санжарова Г. Ф.**

Внесок В'єннського собору 1311–1312 років у розвиток  
середньовічного канонічного права ..... 47

**Тимченко Л. Д., Кононенко В. П.**

Стале фінансування та безпека у контексті політики ЄС ..... 57

*Цивільне право і цивільний процес; трудове право; сімейне право*

**Коротюк О. В.**

Особливості правового статусу нотаріуса як медіатора ..... 67

**Лаговська Н. В.**

Проблеми захисту прав власності під час воєнного стану в Україні ..... 78

*Адміністративне право і процес; фінансове право;  
інформаційне право*

**Аністратенко Ю. І.**

Сутність, особливості та принципи бюджетного процесу на сучасному етапі ..... 86

**Гарбінська-Руденко А. В., Іващук С. П., Шевченко К. І.**

Правові засади функціонування бюджетної системи України  
в реаліях воєнного стану ..... 95

**Новицька Н. Б., Петрик В. М., Кудико В. М.**

Пропаганда, диверсифікація громадської думки,  
психологічний тиск та поширення чуток як методи ведення  
спеціальних інформаційних операцій рф проти України ..... 105

**Яцик Т. П.**

Інформаційно-економічна безпека як запорука забезпечення від рейдерства ..... 114

---

*Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право***Білько І. П.**

Домашнє насильство стосовно жінок і принцип недискримінації:  
аналіз практики Європейського суду з прав людини..... 120

**Білько О. П.**

Порівняльно-правовий аналіз кредитно-фінансових  
кримінальних правопорушень за кримінальним законодавством України  
та зарубіжних держав..... 130

**Лопашук Д. І.**

Методологічні засади кримінально-правової охорони  
зовнішньоекономічної діяльності ..... 141

*Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;  
оперативно-розшукова діяльність***Білько Т. О.**

Розслідування кримінальних правопорушень у сфері банківської діяльності  
та особливості співпраці слідчих підрозділів національної поліції України  
з правоохоронними органами інших держав під час їх розслідування ..... 146

**Бодунова О. М., Смородінова М. В.**

Інститут дізнання: вітчизняна і світова практика..... 156

**Дідківська Г. В., Гльченко С. Ю.**

Сучасні проблеми у криміналістиці ..... 163

**Кузьменко О. В.**

Особливості криміналістичної характеристики незаконного  
використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги,  
благодійних пожертв або безоплатної допомоги ..... 171

**Лазебний А. М., Теслицький А. А.**

Особливості та правове регулювання практичної реалізації  
положень КПК України щодо скасування запобіжного заходу для проходження  
військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період ..... 179

**Лазебний А. М., Щербина А. А.**

Біологічні сліди людини як підказка у розкритті злочинів ..... 187

**Лугіна Н. А., Бондаренко А. М.**

Практичні аспекти розслідування кіберзлочинності – європейський досвід ..... 195

**Топчій В. В., Свінцицький А. В.**

Методологічні засади забезпечення участі осіб  
під час кримінального провадження..... 204

---

## CONTENTS

### *Theory and history of state and law; constitutional law; international law and the law of the European Union*

#### **Elnara Mirzayeva**

Role of international non-governmental organizations  
in the solving global problems..... 9

#### **Bodunova O., Khmyzova O.**

Understanding law-making and norm-making in the context  
of the draft law «On law-making activities» ..... 17

#### **Vavrynychuk A.**

An effect of the European legal consensus conception on the adaptation  
of the legal system of Ukraine to the law of the European Union..... 24

#### **Zhydovtsev A.**

Historical and legal characteristics of the activities of the justice bodies of the  
Ukrainian SSR–USSR in the 1920s and 1930s in Donetsk and Luhansk regions..... 36

#### **Sanzharov V., Macelyk M., Sanzharova G.**

The Contribution of the Council of Vienne in 1311–1312 to the Development  
of Medieval Canon Law ..... 47

#### **Tymchenko L., Kononenko V.**

Sustainable financing and security in the context of EU policy ..... 57

### *Civil law and civil procedure; family law*

#### **Korotiuk O.**

Features of the legal status of the notary as a mediator ..... 67

#### **Lagovska N.**

Problems of property rights protection during martial law in Ukraine..... 78

### *Administrative law and process; financial law; informational law*

#### **Anistratenko J.**

Essence, features and principles of the budget process at the present stage..... 86

#### **Harbinska-Rudenko A., Ivashchuk S., Shevchenko K.**

Legal principles of the functioning of the budget system of Ukraine  
in the realities of military status ..... 95

#### **N. Novytska, V. Petrik, V. Kudiko**

Propaganda, diversification of public opinion, psychological pressure  
and spread of rumors as methods of conducting special information operations  
of the russia against Ukraine ..... 105

#### **Yatsyk T.**

Informational and economic security as a Guarantee to security against raiding..... 114

---

УДК 348:930.1(091):94(4)XIV

DOI 10.33244/2617-4154.2(9).2022.47-56

**В. А. Санжаров,**

канд. істор. наук

e-mail: 6253693@gmail.com

**ORCID ID 0000-0003-4075-8572;****М. О. Мацелик,**

канд. юрид. наук, доцент,

Державний податковий університет

e-mail: macelyk@i.ua

**ORCID ID 0000-0002-5281-4562;****Г. Ф. Санжарова,**

Київський столичний університет

імені Бориса Грінченка

e-mail: h.sanzharova@kubg.edu.ua

**ORCID ID 0000-0002-0557-9192**

## ВНЕСОК В'ЄНСЬКОГО СОБОРУ 1311–1312 РОКІВ У РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОВІЧНОГО КАНОНІЧНОГО ПРАВА

Стаття присвячена дослідженню причин скликання, підготовки і організації роботи, сутності постанов (конституцій, декретів) та їхньої значущості для розвитку канонічного права єдиного в XIV ст. загальноцерковного собору – а саме В'єнського собору 1311–1312 рр. Авторами констатовано, що В'єнський собор продовжує традиції, закладені попередніми соборами західної церкви, та демонструє подальше зростання ефективного здійснення панством законодавчої влади. Зазначено, що багато питань, пов'язаних з роботою В'єнського собору, довгий час залишалися спірними: дата остаточного оприлюднення конституцій, офіційне набуття чинності соборними постановами; кількість постанов і їх точний зміст; етапи складання соборних декретів (яких саме корегувань зазнав первинний текст). Висловлено думку, що сучасний стан документації усе ще не дозволяє зробити остаточні висновки з цих питань. Доведено, що В'єнський собор відіграв важливу роль у започаткуванні адміністративних, фінансових, судових реформ римських понтифіків авіньйонського періоду. З'ясовано, що головними особливостями В'єнського собору є: 1) вибірковий виклик папою єпископів, як правило, лише по два з кожної церковної провінції (тобто менша порівняно із середньою для соборів XIII ст. кількість учасників); 2) скорочена загальна кількість сесій до трьох (між першою і другою п'ять з половиною місяців, тоді як у XIII столітті кожні 8–20 днів); 3) система комісій для виробки рішень; письмові звіти; 4) звіти готували окремо від різних націй під керівництвом кардиналів і



за участю папи; 5) подання («граваміна») були упорядковані в рубрики і зберігалися за географічним поділом. Автори дійшли висновку, що собор сприяв юридичному обґрунтуванню папської приматії, подальшому зростанню прерогатив римських понтифіків у церкві й авторитету середньовічної західної церкви в тогочасному суспільстві.

**Ключові слова:** канонічне право, корпус канонічного права, В'єннський собор, Клементіни, Клемент V, папська приматія.

**Мета статті** полягає у дослідженні причин скликання, підготовки і організації роботи, сутності постанов (конституцій, декретів) та їх значущості для розвитку канонічного права 15-го загальноцерковного собору західної церкви, а саме В'єннського собору 1311–1312 рр. (єдиного в XIV ст.); перегляді історіографічної традиції щодо невизначеностей, прогалин, протиріч соборного законодавств та можливостей світського впливу на рішення собору.

**Постановка проблеми.** В'єннський собор [1, с. 643–726; 2; 3, с. 285–311; 4, с. 333–401] припадає на початок перехідної епохи від Середніх віків до ранньомодерної доби, від ідеалу християнської єдності до плекання етнонаціональних інтересів. Легісти підсумовують зростаючі вимоги світської влади в концепції «король – імператор у своєму королівстві», згідно з якою король є верховним сувереном над законами, звичаями, привілеями та свободами. Такі декларації, навіть якщо відображають політичні цілі, яких ще необхідно досягти, а не реальну ситуацію, вказують на постійно зростаючу прірву між традиційними зразками, на які спирався імунітет церкви, і національною державою на чолі з королем, який ревно ставиться до своїх прерогатив. На сцені історії з'являються національні амбіції і суперництва, деякі дослідники вважають, що і в релігійній сфері також. Показово, що соборна комісія реформ класифікувала скарги церковних провінцій за націями, а папа радився з єпископами щодо розгляду проектів хрестового походу так само за націями. Згадка про необхідність церковної реформи у В'єнні навряд чи була новим явищем для середньовічних соборів. Навпаки, це відповідало церковним нормам попередніх двох століть, які перетворили необхідність реформи на невід'ємний предмет соборних обговорень [5; 6; 7]. Але нові виклики та нові точки конфлікту вимагали нових підходів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В останні десятиріччя В'єннський собор привертає дослідницьку увагу насамперед як складник гострих, бурхливих історичних процесів: 1) протистояння універсалізму та партикуляризму як принципів суспільної організації на тлі очевидної і затяжної кризи «імперскості» християнського світу та появи й утвердження на теренах Західної Європи етнонаціональних держав; 2) гострої фази протистояння світської та церковної влад: «цезарепапізм» французького короля Філіпа IV Красивого vs «теократичний монархізм» папи Боніфация VIII, «французька залежність» папи Клементя V; 3) історії папства (перенесення апостольського престолу з Риму в Авіньйон, його причини і наслідки, сутність церковних реформ «авіньйонських» пап); 4) історії чернецтва (криза жебручих орденів, суперечка про

бідність, протистояння спірітуалів та конвентуалів); 5) організації хрестового походу за нових умов (втрата останніх християнських володінь у Святій Землі, загострення внутрішніх протиріч серед західних держав); 6) долі ордену тамплієрів (звинувачення і судові процеси проти керівництва та принципи розподілу конфіскованого майна); 7) історії середньовічної політичної думки: витоків соборності і зародження соборних теорій. Десятки, якщо не сотні сучасних наукових публікацій присвячені саме цим аспектам діяльності В'єнського собору [3, с. 307–311]. Осторонь сьогоденного дослідницького мейнстріму залишаються проблеми внутрішньоцерковного реформування та розвитку канонічного права.

**Виклад основного матеріалу.** Папська булла «*Regnans in caelis*» (Пуатьє, 12 серпня 1308 р.) закликала прелатів на собор, який мав розпочатися у В'єнні 1 жовтня 1310 р. Папа Клемент V визначив три основні теми порядку денного: реформа церкви, відновлення хрестового походу та доля ордену тамплієрів (храмовників). Прелатів попросили підготувати письмові звіти про фактичне становище церкви у їх діоцезах з переліком проблем, «які потребували втручання Святого Престолу для їх виправлення і реформування». Булла була надіслана 253 прелатам: 4 патріархам, 75 архієпископам, 151 єпископу, 13 абатам, 10 керівникам чернечих орденів. Деякі прелати делегували право представництва «прокторам», що усувало проблеми, викликані перипетіями середньовічної географії та похилим віком прелатів, і мало на меті забезпечити максимальну участь на соборі. Використання прокторів відповідало розвитку тогочасних представницьких моделей у світських парламентах і асамблеях. Папа закликав до участі в соборі християнських правителів. Філіп IV Французький, Генріх VII Люксембурзький, Людовик Наварський, Карл II Неаполітанський, Едуард II Англійський, Хайме II Арагонський, Фердинанд IV Кастильський, Хайме II Майоркський, Дені Португальський, Іоган I Богемський, Кароберт Угорський, Генріх II Кіпрський, Фрідріх III Трінакрійський та Жан II В'єнський очолювали список запрошених мирян. Однак християнські князі залишилися осторонь церковного зібрання. Тільки дофін В'єнна був присутній на відкритті собору. Світські володарі були представлені делегаціями з Арагона, Англії, Сицилії, Португалії, Кастилії, Кіпру та Франції. Немає переконливих доказів участі Генріха VII або його представників (на той час обраний імператор Генріх VII воював в Італії).

Від 144 до 170 прелатів були присутні на офіційному відкритті (16 жовтня 1311 р.) [3, с. 286]. Це відносно невелика кількість порівняно із середньою участю церковників у соборах XIII століття. Основною причиною цього був вибірковий виклик папою єпископів, як правило, лише по два від церковної провінції. Наприклад, архієпископа Реймса супроводжували єпископи Суассона і Шалон-сюр-Марна; архієпископа Руана – єпископи Байє і Кутанса; архієпископа Тура – єпископи Ле-Мана й Анжера.

Клемент V призначив кардиналів Ніколя де Фровіля, Наполеона Орсіні та Жака Дюеза читати доповіді прелатів і визначати найбільш нагальні питання, які потребували покращення в церковному житті. Сам Клемент брав активну участь у обговореннях комісії трьох кардиналів з середини січня 1312 р. Прохання (*gravamina*), представлені собору, класифікувалися і зберігалися відповідно до країни походження

[11, с. 197–221; 12, с. 319–326]. Деякі єпископи склали особисті меморандуми, як єпископ Манда і граф Жеводана Гійом Дюран Молодший (1296–1330) [8; 9; 10, с. 113–284]. Г. Дюран закликав реформувати Церкву «у главі і членах». Він визначив ключові проблеми церкви, що потребували реформ: надмірна влада та корумпованість папського двору, зловживання єпископату, безладне застосування церковних санкцій, відсутність уваги до формування духовенства, його погана підготовка і неправомірна поведінка, відсутність резиденцій єпископів у їхніх діоцезах, накопичення бенедикцій, повільність процесів у церковному судочинстві, необхідність реформи літургії, занадто багато звільнень для чернечих орденів, ігнорування провінційних рад, напад на церковні привілеї та активи з боку цивільної влади і погане дотримання заповідей як духовенством, так і народом. Дюран намагався передати ядро церковної влади собору. Папа, стверджував він, не повинен скасовувати соборні рішення, а санкція собору була необхідна кожного разу, коли папа ухвалював закони для всієї церкви. Щоб забезпечити такий розподіл повноважень, Дюран радив збирати прелатів кожні десять років, у такий спосіб роблячи собори органічною частиною церковного управління. Вражає сучасний характер деяких пропозицій Г. Дюрана, які взагалі не були прийняті до уваги собором: принцип колегіальності та субсидіарності, регулярне скликання соборів, можливість висвячення одруженого духовенства.

На відкритті собору Клемент V поклав свою проповідь на псалом: «Я буду хвалити Господа всім своїм серцем у зборах праведних...». Папа оголосив про призначення двох комітетів для розгляду інквізиційних протоколів щодо тамплієрів і підготовки проекту хрестового походу. Більш докладно Клемент V зупинився на становищі церкви, яке вимагало негайних реформ. Папа не оголосив дату наступного засідання, мовчання щодо подальшого розкладу роботи собору фактично вказує на перехід від колишніх моделей загальних зборів, «*viva voce*», до більш вузьких, професійних комісій [13, с. 25–35]. Усупереч традиції XIII століття періодичних асамблей кожні вісім-двадцять днів у V'єнні система спеціально створених комісій скоротила кількість загальних сесій до трьох: 16 жовтня 1311 р., 3 квітня 1312 р. і 4 травня 1312 р. Комісії спиралися на письмові звіти, які здебільшого ретельно редагувалися перед поданням до собору. Нова система зробила роботу собору більш ефективною і водночас забезпечила більш надійний контроль папи за різними комісіями, а через них – за рішеннями собору [14; 15; 16].

Три соборні конституції розглядали запобіжники та противаги нападам мирян (світської влади) на свободи церкви. Перша передбачала перелік покарань (зокрема, екскомунікації, інтердикти) для світських сеньйорів та їх спільників за порушення церковного імунітету і привілегії фора [4, с. 364–365, п. 33; 2, с. 475–478]; ув'язнення єпископів і священнослужителів щоб змусити їх відмовитися від свого бенедикція або не дати їм оприлюднити рішення Апостольського Престолу [4, с. 365–366, п. 34; 2, с. 476–477]. Друга вводила «*reines graves*» проти дворян і світських сеньйорів, які силою, примусом намагалися добитися відмови клірика від бенедикцію [4, с. 367, п. 36; 2, с. 478–479]. Третя оговорювала збереження повноважень єпископами, вигнаними світською владою з престолів [4, с. 339–340, п. 7; 2, с. 479–482], їхнє право на відлучення кривдників і збереження ординарної юрисдикції.

Прелат, якого образив світський сеньйор, мав звернутися за допомогою до трьох сусідніх єпископів; останнім надавалося право покарати винного, навіть якщо він перебував за межами діоцезу їхнього співбрата, за умови, що відстань не перевищує чотириденного маршу [2, с. 687, п. 21].

Два декрети стосувалися церковних трибуналів (судів) і мали на меті реорганізацію інквізиційної процедури [7, с. 45; 17, с. 16; 18, с. 411–428], виправлення надмірностей інквізиції. У XIII столітті папські інквізитори, обрані з жєбручих орденів, практично замінили діоцезальних суддів у переслідуванні єретиків. Відбулися серйозні зловживання, особливо щодо тюремного режиму. За соборною конституцією тривале ув'язнення, застосування тортур, винесення вироків підпорядковувались узгодженим діям інквізитора і єпископа діоцеза. В'язниці єретиків повинні мати двох охоронців, один відповідальний перед єпископом, інший – перед інквізитором. Двері кожної камери матимуть два ключі по одному для кожного тюремника. Вони зможуть розмовляти з ув'язненим лише в присутності свого колеги. Охоронцям було категорично заборонено перехоплювати партії їжі, які батьки надсилали в'язням. Інквізиторам та єпископам наказувалося ревно діяти проти винних, але без переслідування невинних. Друга частина декрету встановлювала мінімальний вік інквізиторів на рівні сорока років, забороняла вимагання грошей, а також зловживання носінням зброї службовцями інквізиції [4, с. 356–359, п. 26–27; 2, с. 484–490]. Друга конституція мала на меті процедуру звичайних судів для вирішення усього, що стосується виборів, бенєфіцій, канонікатів, десятини, шлюбних справ тощо. Вона передбачала спрощення процедури та відповідне скорочення судового апарату [4, с. 339, п. 6; 2, с. 490–491].

Дисциплінарні конституції насамперед мали на меті виправити зловживання звільненнями (диспенсами) із загального права, отриманими жєбручими орденами від Апостольського Престолу. Той факт, що багато членів релігійних орденів були звільнені від контролю місцевого єпископату, оскільки вони безпосередньо залежали від Святого Престолу, створював ситуацію значного імунітету і породжував зловживання прерогативами кожною зі сторін. Критичні меморіали проти «виключень» для чернецтва були надіслані до собору єпископом Анжера Гійомом ле Мером та архієпископом Буржа Егідіо Романо; серед захисних відповідей – меморіали абата Шалі Жака де Теріна та анонімного пріора Шаріте-сьюр-Луар [3, с. 292]. За кількістю та точністю деталей дисциплінарні соборні конституції переважають усі інші.

Суворі покарання передбачені для монахів, які дозволяли християнське поховання відлучених від церкви злочинців, які повністю не покаялися, дарували таїнства мирянам (помазання, Євхаристію), учиняли шлюби, покаяння без дозволу парафіяльного священника [4, с. 363, п. 31; 2, с. 536–539]. Заборонено монахам через святий послух і під загрозою вічної кари погано говорити про прелатів у їх проповідях, не допускати мирян до відвідування парафіяльних церков, проповідувати фальшиві індульгенції, втручатися у заповіді у спосіб, несприятливий для інтересів церков, поновлювати закриті справи, переслідувати осіб, які звертаються проти них до церковних трибуналів.

Друга конституція уточнювала канонічні умови і строки колації бенєфіцій [4, с. 338, п. 4; 2, с. 539–540]. Третя конституція загрожувала серйозними покараннями за

різні махінації з десятинами, в яких будуть винними монахи [4, с. 345, п. 11; 2, 540–541]. Четверта конституція забороняла жєбручим орденам купувати нові будинки, продавати чи передавати існуючі монастирі без чіткого дозволу Святого Престолу (повторення декрету папи Боніфація VIII «Quum ex eo») [4, с. 366–367, п. 35; 2, 541–545]. Друга частина конституції забороняла членам жєбручих орденів (під страхом відлучення від церкви) говорити з кафедри проти десятини [2, с. 686, п. 9]. П'ята конституція стосувалася скасування привілеїв міноритів, які продовжували відправляти служби під час інтердикту [4, с. 367, п. 37; 2, с. 545–547]. Шоста конституція поновлювала конституцію «Super cathedram» Боніфація VIII (18 лютого 1300 р.), яка регулювала відносини чернецтва з парафіяльним духовенством [4, с. 341–345; 2, с. 547–552]: 1) чернечі проповіді в їхніх церквах і на громадських площах є безкоштовними; 2) ченці можуть проповідувати в парафіяльних церквах лише за запрошенням або з дозволу священника; 3) для сповідей дозвіл ординарія є обов'язковим. Сьома конституція закликала єпископів і прелатів поважати права та привілеї звільнених орденів, не перешкоджати абатам і настоятелям відвідувати генеральні чи провінційні капітули їх орденів [4, с. 361–363, п. 3; 2, с. 552–556]. Ще одна конституція нагадувала права архієпископа у його провінції та єпископа у його діоцезі і разом з тим закликала їх утримуватися від будь-якого втручання у права та привілеї, даровані жєбручим орденам [4, с. 364, п. 32; 2, с. 561–562].

Конституція «Cum sit naturae consonum» регламентувала єпископські прокурації діоцезу, обмежувала невиправдані вимоги єпископів щодо їжі, житла та милостині під час пасторських візитів [4, с. 352–353, п. 19; 2, с. 558–559]. Конституція «Ad nostrum» підпорядковувала таким правилам прийом єпископів у цистерціанських монастирях: 1) якщо це неканонічний візит, прелат мав поводитися як гість, якого зустрічають з пошаною та милосердям; 2) якщо це офіційний візит, прелат може вимагати, щоб йому подали м'ясо, але за умови, що він прийматиме їжу за межами монаршого столу; а залишки єпископського столу роздадуть убогим [4, с. 353–354, п. 20; 2, с. 558–561].

Традиційно певна кількість соборних постанов стосувалася дисципліни священнослужителів. Одна з конституцій встановлювала ряд приписів для членів бенедиктинського ордену: щодо одягу, дисципліни, прийняття священних санів, заборони полювання, проживання поза монастирем та організації малих пріоратів. Друга забороняла священнослужителям бути м'ясниками, шинкарями чи займатися іншими неналежними професіями, а також регулювала їхній стиль одягу, щоб вони не виглядали надто світськими чи вишуканими [3, с. 303].

Згідно з приписами конституції В'єнського собору жоден орган громадського порядку не може ухвалити закон, що дозволяє лихварство або забороняє вимагати гроші, які вже виплачені лихварям. Будь-яке порушення цього припису каратиметься відлученням від церкви. Більше того, ті, хто займається фінансовими справами, можуть примушуватися показувати свої книги тим, хто розслідує лихварські контракти. Нарешті, якщо хтось уперто стверджує, що лихварство не є гріхом, то може постати перед інквізицією як підозрюваний в ересі [4, с. 360–361, п. 29; 2, с. 618–620].

Окрема конституція регулювала відносини між християнами та мусульманами в країнах, де вони жили разом [4, с. 356, п. 25; 2, с. 642].

У заключній проповіді, що розпочиналася словами пророка: «Я поставив сторожу на стінах твоїх, Єрусалиме» (Іс. 62:6), папа Клемент V узагальнив основні цілі В'єнського собору та його численні постанови [2, с. 390–408]. З виразної волі понтифіка багато декретів, які ще перебували в зародковому стані, не були прочитані та затверджені соборною залогою. Їх перше публічне читання відбулося майже через два роки, під час консисторії в замку Монте 21 березня 1314 року, за чотири тижні до смерті папи і лише після того, як тексти отримали остаточну форму. Увесь матеріал був додатково переглянутий за волею наступного понтифіка Іоанна XXII і після цього включений до 106 канонів «Constitutiones Clementinae» [19, с. 563–600], які офіційно набули чинності лише 1317 року.

**Висновки.** В'єнський собор продовжував стати соборну традицію попередніх століть, але водночас він давав відповіді на невідкладні виклики часу. Були розглянуті численні скарги кліриків і підготовлені соборні конституції (тобто створена відповідна правова база) з таких гостроактуальних питань, як проблема чисельних порушень церковного імунітету, втручання в церковні справи, посягання на церковну власність (насамперед земельну) та юрисдикцію (десятина, заповіді, контракти) з боку світської влади, та проблема еретичних (вільний дух, бегарди та бегінки) і неортодоксальних груп (мусульмани), які жили у християнському світі. Жоден попередній собор не зібрав і так чітко не висвітлив труднощі, які стосувалися не лише стосунків церкви зі світом, але також і передусім внутрішні труднощі, конфлікти, зловживання, ознаки занепаду, які потребували реформ. Соборні конституції намагалися виправити конкретні та широко поширені зловживання, було обрано хороший шлях компромісу та поміркованості.

Основні модернізаційні особливості В'єнського собору: 1) вибіркового виклику папою єпископів, як правило, лише по два з кожної церковної провінції (тобто менша порівняно із середньою для соборів XIII ст. кількість учасників); 2) скорочена загальна кількість сесій до трьох (між першою і другою п'ять з половиною місяців, тоді як у XIII столітті кожні 8–20 днів); 3) система комісій для виробки рішень; письмові звіти; 4) звіти готували окремо від різних націй під керівництвом кардиналів і за участю папи; 5) подання («граваміна») були упорядковані в рубрики, які зі свого боку поділялися на 6 пунктів кожна, і засекречені; вони зберігалися за географічним поділом.

Отже, робота собору стала більш ефективною. Водночас зріс контроль папи за різними комісіями, а через них – за рішеннями собору. В'єнський собор сприяв юридичному обґрунтуванню папської примації і подальшому зростанню прерогатив римських понтифіків у церкві. Конституції собору увійшли до сьомої книги «Корпусу канонічного права» – «Клементін».

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hefele C.-J. Histoire des conciles d'après les documents originaux / trans. H. Leclercq. Paris: Letouzey, 1915. T. VI. P. 2. 890 p.
2. Müller E. Das Konzil von Vienne, 1311–1312. Seine Quellen und seine Geschichte. Münster: Aschendorff, 1934. XVIII, 766 s.

---

*Санжаров В. А., Мацелик М. О., Санжарова Г. Ф. Внесок В'єнського собору 1311–1312 років у розвиток середньовічного канонічного права*

3. Storia dei concili ecumenici. Attori, canoni, eredità / a cura di O. Bucci, P. Piatti. Roma: Città Nuova, 2014. 528 p.
4. Conciliorum Oecumenicorum Decreta / a cura di G. Alberigo, G. L. Dossetti, P.-P. Joannou, C. Leonardi, P. Prodi. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2013. in 3 vols. T. 1. 1135 p.
5. Winroth A. Canon Law in a Time of Renewal, 1130–1317. *The Cambridge History of Medieval Canon Law* / ed. A. Winroth, J. C. Wei. Cambridge University Press, 2022. P. 96–107. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781139177221.007>.
6. Павлюх О. А., Санжаров В. А., Бінюк Н. М. Значення соборного законодавства для реформи Церкви та розвитку канонічного права в XII столітті: Латеранські Собори 1123, 1139, 1179 років. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 50–54. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/10>.
7. Санжаров В. А., Павлюх О. А., Санжарова Г. Ф. Четвертий Латеранський Собор 1215 року: традиції і новації в канонічному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 42–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/8>.
8. Viollet P. Guillaume Durand le Jeune, évêque de Mende. *Histoire littéraire de la France*. Paris: Imprimerie nationale, 1921. Vol. XXXV. P. 1–139.
9. Fasolt C. A New View of William Durant the Younger's 'Tractatus de modo generalis concilii celebrandi'. *Traditio*. 1981. T. 37. P. 291–324. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0362152900006711>.
10. Fasolt C. Council and Hierarchy: The Political Thought of William Durant the Younger. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. XIX, 416 p.
11. Göller E. Die Gravamina auf dem Konzil von Vienne und ihre literarische Überlieferung. *Festgabe Heinrich Finke*. Münster, 1904. S. 197–221.
12. Mollat G. Les doléances du clergé de la province de Sens au concile de Vienne (1311–1312). *Revue d'histoire ecclésiastique*. 1905. Vol. 6. P. 319–326.
13. Boyle L. E. A Committee Stage at the Council of Vienne. *Studia in honorem Eminentissimi Cardinalis Alphonsi M. Stickler* / curante R. I. Castillo Lara. Roma: LAS, 1992. P. 25–35.
14. Vereecke L. La réforme de l'Église au Concile de Vienne 1311–1312. *Studia moralia*. 1976. T. 14. P. 283–335.
15. Bellone E. Cultura e studi nei progetti di riforma presentati al concilio di Vienne (1311–1312). *Annuario historiae conciliorum*. 1977. Vol. 9 (1). P. 67–111.
16. Szuromi S. A. The Importance of the Decrees of the Council of Vienne (1311–1312) from a Theological, Canonical, and Historical Perspective. *Rivista internazionale di diritto comune*. 2014. N 25. P. 297–314.
17. Мацелик М. О., Бінюк Н. М., Санжарова Г. Ф. Середньовічне церковне судочинство: цивільний та кримінальний процеси. *Ірпінський юридичний часопис. Серія: право*. 2022. Вип. 1 (8). С. 9–20. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154.1\(8\).2022.9-20](https://doi.org/10.33244/2617-4154.1(8).2022.9-20).

18. Tammaro C. Osservazioni critiche circa la giurisdizione penale inquisitoria nel diritto canonico medievale e le innovazioni sull'istituto previste dal Concilio de Vienne (1311–1312). *Angelicum*. 2009. Vol. 86. Issue 2. P. 411–428.

19. Corpus Iuris Canonici / hrsg. E. A. Friedberg, A. L. Richter. Leipzig: Tauchnitz, 1879. Bd. 2. LXXXII, 670 s.

## REFERENCES

1. Hefele C.-J. Histoire des conciles d'après les documents originaux / trans. H. Leclerq. Paris: Letouzey, 1915. T. VI. P. 2. 890 p.

2. Müller E. Das Konzil von Vienne, 1311–1312. Seine Quellen und seine Geschichte. Münster: Aschendorff, 1934. XVIII, 766 s.

3. Storia dei concili ecumenici. Attori, canoni, eredità / a cura di O. Bucci, P. Piatti. Roma: Città Nuova, 2014. 528 p.

4. Conciliorum Oecumenicorum Decreta / a cura di G. Alberigo, G. L. Dossetti, P.-P. Joannou, C. Leonardi, P. Prodi. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2013. in 3 vols. T. 1. 1135 p.

5. Winroth A. Canon Law in a Time of Renewal, 1130–1317. *The Cambridge History of Medieval Canon Law* / ed. A. Winroth, J. C. Wei. Cambridge University Press, 2022. P. 96–107.

6. Pavliukh O., Sanzharov V., Biniuk N. The Importance of Conciliar Legislation for the Reform of the Church and the Application of Canon Law in the Twelfth Century: Lateran Councils 1123, 1139, 1179. *Juridical scientific and electronic journal*. 2022. № 4. P. 50–54.

7. Sanzharov V., Pavliukh O., Sanzharova G. The Fourth Lateran Council (1215): Traditions and New Efforts in Canon Law. *Juridical scientific and electronic journal*. 2022. № 6. P. 42–46.

8. Viollet P. Guillaume Durand le Jeune, évêque de Mende. *Histoire littéraire de la France*. Paris: Imprimerie nationale, 1921. Vol. XXXV. P. 1–139.

9. Fasolt C. A New View of William Durant the Younger's 'Tractatus de modo generalis concilii celebrandi'. *Traditio*. 1981. T. 37. P. 291–324.

10. Fasolt C. Council and Hierarchy: The Political Thought of William Durant the Younger. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. XIX, 416 p.

11. Göller E. Die Gravamina auf dem Konzil von Vienne und ihre literarische Überlieferung. *Festgabe Heinrich Finke*. Münster, 1904. S. 197–221.

12. Mollat G. Les doléances du clergé de la province de Sens au concile de Vienne (1311–1312). *Revue d'histoire ecclésiastique*. 1905. Vol. 6. P. 319–326.

13. Boyle L. E. A Committee Stage at the Council of Vienne. *Studia in honorem Eminentissimi Cardinalis Alphonsi M. Stickler* / curante R.I. Castillo Lara. Roma: LAS, 1992. P. 25–35.

14. Vereecke L. La réforme de l'Église au Concile de Vienne 1311–1312. *Studia moralia*. 1976. T. 14. P. 283–335.

15. Bellone E. Cultura e studi nei progetti di riforma presentati al concilio di Vienne (1311–1312). *Annuario historiae conciliorum*. 1977. Vol. 9 (1). P. 67–111.



16. Szuromi S.A. The Importance of the Decrees of the Council of Vienne (1311–1312) from a Theological, Canonical, and Historical Perspective. *Rivista internazionale di diritto comune*. 2014. N 25. P. 297–314.

17. Macelyk M., Biniuk N., Sanzharova G. Medieval church judiciary: civil and criminal processes. *Irpın legal chronicles: The Scientific Journal*. 2022. Issue 1 (8). P. 9–20.

18. Tammaro C. Osservazioni critiche circa la giurisdizione penale inquisitoria nel diritto canonico medievale e le innovazioni sull'istituto previste dal Concilio de Vienne (1311–1312). *Angelicum*. 2009. Vol. 86 (2). P. 411–428.

19. *Corpus Iuris Canonici* / hrsg. E. A. Friedberg, A. L. Richter. Leipzig: Tauchnitz, 1879. Bd. 2. LXXXII, 670 s.

#### **V. A. Sanzharov, M. O. Macelyk, G. F. Sanzharova. The Contribution of the Council of Vienne in 1311-12 to the Development of Medieval Canon Law**

*The article is devoted to the study of the reasons for the convocation, preparation and organization of the work, the essence of the resolutions (constitutions, decrees) and their significance for the development of the unified canon law in the 14th century. of the general Church Council – namely the Council of Vienne of 1311–1312. The authors state that the Council of Vienne continues the traditions established by the previous councils of the Western Church and demonstrates the further growth of the papacy's effective exercise of legislative power. It was noted that many issues related to the work of the Council of Vienne remained controversial for a long time: the date of the final promulgation of the cathedral constitutions, the official entry into force of the cathedral decrees; the number of council resolutions and their exact content; stages of drawing up resolutions (which corrections were made to the original text). The opinion is expressed that the current state of documentation still does not allow to draw final conclusions on these issues. It is proved that the Council of Vienne played an important role in initiating the administrative, financial, and judicial reforms of the Roman pontiffs of the Avignon period. It has been found that the main features of the Council of Vienne are: 1) selective calling by the pope of bishops, as a rule, only two from each church province (that is, the number of participants is smaller compared to the average for the cathedrals of the 13th century); 2) reduced the total number of sessions to three (between the first and second five and a half months, while in the 13th century every 8–20 days); 3) a system of commissions for making decisions; written reports; 4) reports were prepared separately from different 'nations' under the leadership of the cardinals and with the participation of the pope; 5) submissions ('gravamina') were organized into categories and stored by geographical division. The authors came to the conclusion that the Council contributed to the legal justification of the papal primacy, the further growth of the prerogatives of the Roman pontiffs in the Church and the authority and weight of the medieval Western Church in the contemporary society.*

**Keywords:** Canon Law, *Corpus Iuris Canonici*, Council of Vienne, Clement V, Clementine Constitutions, Primacy of Popes.

*Стаття надійшла до редколегії 11 листопада 2022 року*

---

*Санжаров В. А., Мацелик М. О., Санжарова Г. Ф. Внесок В'єнського собору 1311–1312 років у розвиток середньовічного канонічного права*